

RYBA (1053) *sb f*

f (1053), [*m* [*w funkcji n-pers*]].

a jasne.

sg *N* ryba (170). ◇ *G* ryby (50). ◇ *D* rybie (6). ◇ *A* rybę (54). ◇ *I* rybą (7). ◇ *L* rybie (12). ◇ *pl* *N* ryby (174). ◇ *G* ryb (271). ◇ *D* rybám (13), rybóm (9); -ám *FalZioł*, *GlabGad* (3), *Leop*, *BibRadz* (2), *SienLek* (2), *Strum*, *CzechEp*, *WujNT*; -óm *BierEz*, *BielKron*, *KochMuza*, *LatHar*, *KmitaSpit*, *KlonFlis* (2); -ám : -óm *Mącz* (1:2); ~ -ám (9), -(a)m (4); ~ -óm (1), -(o)m (8). ◇ *A* ryby (185). ◇ *I* rybami (48); -ami (39), -(a)mi (9). ◇ *L* rybach (36), rybi(e)ch (1); -ach : -(e)ch *BielKron* (1:1); ~ -ach (9), -ách (2), -(a)ch (25); -ach : -ách *SkarŻyw* (3:2). ◇ *du N* (*cum nm*) rybie (2) *FalZioł* IV 35d, *KochPhaen* 11. ◇ *A* (*cum nm*) rybie (14) *OpecŻyw* 52v, *MurzNT Matth* 14/17, 19, *Ioann* 6/9, *Leop* *Ioann* 6/9, *BudNT Matth* 14/17, *WujNT Matth* 14/17, 19, *Mar* 6/38, 41 [2 r.], *Luc* 9/13, 16, *Ioann* 6/9, [*CzechNT Matth* 14/17]. ◇ *I* (*cum nm*) rybama (1) *KromRozm II* d3v.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XIX w.*

1. zool. Zmiennocieplne wodne zwierzę kręgowo oddychające skrzelami, z nadgromady ryb właściwych (*Pisces*) lub bezżuchowców kręgloustych (*Cyclostomata*); też różne inne zwierzęta wodne (*np. FalZioł w rozdziale „O rybach rozmaitych” przedstawia m.in. ślimaki, małże, raki, krokodyle, foki*); *piscis Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*, *Miech*, *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Calep*, *Cn* (1030) : jako Slyachathny Iacub [...] prziszeth [...] do yaszu nocnego czaszv Szkthorego pobral Ryby wasznoszczy jako Czthery kopy groszy wpolgroszczzech *ZapWar* 1508 nr 2056, 1508 nr 2045, 2054, 2055, 1518 nr 2237; Ale gdy ná brzeg wywieźli [rybitwi swoje sieci]/ Ryby żadney nie náleźli: Iedno kámieñ *BierEz* I3, D2v, I3, O4 [2 r.], R4v; *OpecŻyw* 52v [2 r.], 169v; *Murm* 4, 43, 89 [3 r.], 92, 94, 161, 186; *Mymer*¹ *nlb* 2, s. 37, 37v; *MetrKor* 57/120v [2 r.], 59/282v [2 r.]; Gelatina, galareta, pisces congelati, na zymne rybi *BartBydg* 63v; *TarDuch* C8 [2 r.]; BObr ieřt zwierzę pfu podobne/ fkorę ma ořciřtą/ [...] ogon barzo tłuřthy rybie podobny *FalZioł* IV 7d; Druga riba ieřt Kruk morzki [nazwa ryby], dla tego ieřt rzeczón: iź kracze iako kruk *FalZioł* IV 32c; Delphin thelko řam z rib/ w řobie nie ma źółci. Gdy vmrze, tedy řie do nieřo zbieřą/ á wziąwřzy go miedzy řię: thedy go niořą na głębią, aby go drugie riby inřze nie z ijadły [!] *FalZioł* IV 33d; AĆtor piřze otich ribach iře Gardus ieřth riba rzeczna/ [...] ieřth podobna Venduřzowi/ iedno iź Gardus ma cżyrwone oczy á obie ribie řą řzednie. *FalZioł* IV 35d; Zaiąc [nazwa ryby] ieřt riba iadowita *FalZioł* IV 36b; (*nagł*) Timus. (–) [...] ieřt morzki dziw iako pies, w morzu řie łęže/ ale řie na ziemi pařie. Plinius o nim piřze: iře ieřt riba dworna barzo *FalZioł* IV 40c; MInog ieřt riba długa, cżarna, W rzekach řie rodzi *FalZioł* IV 44a; Powiada tako Auicenna: Iře Riby ku żywnořci řą lepřze: kthore řą řzedniego wieku/ ani řtare/ ani młode/ kthore nie řą mięřa miąřřzego/ ani řmierdzączego *FalZioł* IV 45b; Drugie/ kthore řą riby wilgotney y miękkiey naturi, iako řą Kleřzcze/ Czerzy/ vkleie/ y inřze takowe Ty lepiey piecz/ řmażyć w oliwie *FalZioł* IV 46b, +7b, +7 řp, *5a, I 50c, 146c (109); *BielŻyw* 1 [3 r.]; Takieź y riby vřzu nie maia, á to dla zawady pływania *GlabGad* C; Takieź y riby nie maia mleka. Bowiem w nich ieřt inřza řprawa przyrodzenia ktore řie nie cieplem ale zimnem wodnim řprawiie *GlabGad* H5v; Cżemu riby iedzą řwe dzieci gdyź tego řadne zwierzę nie cżyni. *GlabGad* H8v, D, D4v, D8v, E5, E7v (41); *MiechGlab* *nlb* 25, s. 25, 26, 28, 61; *KłosAlg* G; *RejPs* 153; *LibMal* 1544/92, 1554/186; *SeklWyzn* ř2; kazał

im [Aleksander żeglarzom] [prawić ład nieiaki ze skła bårzo iáfnego/ thák iżby przezeń przeglądał y widział wżytko. [...] á ták fie puścił w głębokość morską, Będąc tám widział rozmaíte ryby y roznych farb/ máiąc niekthore [po]sob zwierząt ziemskich *HistAl* M5v, I7v, K3, K4, M3 [2 r.]; *KromRozm I* [L3], Ov; *MurzNT* 13v [3 r.], *Matth* 7/10, 14/17, 19, *Ioann* 6/9, 11; yáko piífie S. Márek/ á ná wyczor yá [zgraję ludzi] pyécyorgyem chlebá á dwyemá rybámá [Jezus] nákarcił *KromRozm II* d3v; *KromRozm III* C7v; *BielKom* E7v; *LubPs* Yv; *KrowObr* 233v, 241; Słychałés o Ionáfie iáko w rybye pływał *RejWiz* 111v, 111v, 131; Ieft tu iedno dziećię/ kthore ma pięćioro chlebá ięczmiennego/ á dwie rybie *Leop Ioann* 6/9, *A3v, *Num* 11/5, 4.*Esdr* 5/7, 16/12, *Luc* 11/11 [2 r.], *Ioann* 6/11, 13; *RejFig* Cc2v [4 r.]; Iáko Morze wymiáta/ ná brzeg zdechłe ryby/ Tákże ten Podkomorzy/ też czyni bez chyby. *RejZwierz* 79v, 23v, 125, bb2v; *BibRadz* I 1c marg, *Num* 11/5, 2.*Esdr* 13/16, I 288d marg, *Ion* 2/1 [2 r.] (13); Purpurá ieft rybá/ ktora czáłze nofi ná sóbie/ fniey fok biorą ktorým drogę [z]áty fárbuią. *BielKron* 267; Wieloryb ieft iáko gorá blifko Iflándiey/ tákíe ryby okręty wywracía *BielKron* 295; [rybitwi] rybę iedną ktora ma ná głowie [k]orkę iáko miefzek/ thę rybę pułzczą do wody wwiązaną ná długię nići/ oná rybá wielkość ryb náchwytá/ bo iefth bårzo prętká/ y nákládzie zá [k]orę ná głowę ryb inych: potým rybitwi wyciągną ią z rybámi. *BielKron* 442v, 24, 29, 36v, 39v, 40 (61); Ichthyotropheum, Sadržáwká/ Stávek/ ładz gdzie ryby chowáya. *Mącz* 164a; Loligo vel Lolligo, Rybá máyaca głowę miedzy nogami á czarną krew z [l]ebie pułcza by inkauft gdy yá ymowác chcą yáko y Sepia *Mącz* 197a; Testae, Wfzelákie ryby w skorupách fie chowáya/ yáko [l]á żółwie. *Mącz* 452a; Verriculum, Niewód/ [s]ięć ná ryby. *Mącz* 485c, 2d, 39a, b, 50c [2 r.], 55a (58); Wfzythki Ósierdzia fokú niedobrego [te sq]/ iáycá ptáfze przepiekłe [...]. Miedzy Rybámi/ kthore [k]lijowáte/ błotne/ álbo przez łufki: opocz Náynogow. *SienLek* 8v, 4, 5, 5v, 6v, 9v (14); *RejAp* 113v; *GórnDworz* H2v; Y dał iemu [rybitw Grzegorzowi] chlebá ryb y wody/ áby iadł *HistRzym* 37v, 24 [3 r.]; A gdy tho wczynili/ zágárnęli wielką wielkość ryb/ ták iż fie fieć ich pádáłá *RejPos* 173v, 5v, 39v, 114, 142v, 256, 345, 354v; *KuczbKat* 405; *RejZwierz* 10v, 108v [2 r.], 111v, 199v [3 r.], 200 [2 r.], Bbb2; *BielSpr* 54; *WujJud* 130, 195v; Corzánie też ktorzy miefzkáli w nim [w Jeruzalem] nofili ryby y wżytki ine towáry/ á przedawáli w Ieruzalimie [y]nom Iudfkim w Szábáth. *BudBib* 2.*Esdr* 13/16, *Ex* 7/18, 21, *Deut* 4/18, *Is* 50/2; Támże bédziefzli chćiał zbuduiefz Sadržáwkę przy óny^m Młynie/ ku przechowánium Ryb/ [...] Y czáfu [p]uflu ónego Stáwu/ bédziefz miał kędy Ryby [l]ádzác. A zá iedną pracą Młynarz przyżrzyć [= przyjrzy ci] Sadržávek/ żeby z nich Ryb nie krádziono. *Strum* I3v; v nas Stáwu [f]rzegá/ áby żadná Rybá nie zefzłá z niego. *Strum* K3v; Bo o tym wiefz kthóra ziemiá dobrze Zbożé rodzi/ ná tákíey téz ziemi w Stáwie dobrze Ryby roftá. *Strum* P2, D2, E4 [2 r.], G3v [2 r.], H4v, I [3 r.] (54); *BudNT* *Matth* 7/10, 14/17, 19, 15/36, *Ioann* 21/11, 13, *Luc* 11/11 [2 r.]; *CzechRozm* 16v; támże pod górą Rámeburg Ochrá rzeká/ bierze w [s]ię [f]rułzkę: którą w ónym mieyfcu ledwie ryby poczuwfy/ zdycháia. *Oczko* 4, 4 [2 r.], 9v, 24v, [42]v, [43]v; *KochPs* 158; [Paula] Okrom [s]wiát ledwie kiedy z oleiem iádlá/ á cóż mowić o winie/ o mleku/ o rybách/ o miedzie/ ábo iáycách/ y innych [f]mácznych potrawkách *SkarŻyw* 141, 102 marg, 202 marg, 224, 309, 311 [2 r.] (20); *MWilcHist* K4v [3 r.]; *StryjKron* 72; *ZapKóscier* 1582/40v; *CzechEp* 205, 293 [2 r.], 321 [2 r.]; *KochFr* 50; *BielSjem* 7v; *PudlFr* 33 [2 r.]; *ArtKanc* I3; *Paprup* K2; *ActReg* 25, 162; Fuscina – Ófc ktorą riby biią. *Calep* 444a; Muria – Bigos z ribi. *Calep* 681a; Squamae – łuska na

ribie albo na węzu. *Calep* 1002a, 231a, 347b, 471a, 499b, 808b [3 r.] (15); Sieci ná ryby rozmáite/ do wielkich y málych ftáwow/ dżiac *GostGosp* 84; Gdzie rybniki fą/ á ryby zwykły oddychác/ máią to żimie opátrowác/ iákoby mogły ryby trwác/ á nie pozdychác. *GostGosp* 84, 68 [2 r.], 84 [3 r.], 100 [3 r.], 104, 130 (19); *GrabowSet* C4, L, Xv; *LatHar* 57; *RybGęśli* B; Zálię podobne ieft kroleństwo niebiełkie niewodowi zápużczonemu w morze/ á z káždego rodzáiu ryb zgromadzájącemu. *WujNT Matth* 13/47, *Matth* 7/10, 14/17, 19, 15/36, 17/27 (30); *SarnStat* 644, 682, 1313; *SkarKaz* 121a [2 r.]; *CzahTr* Bv; Lákoma kácżká tež nieprzyiaćielem Wielkim ieft rybom z przełtronym gardżielem. *KlonFlis* B4v; Ryb tež doftátek práwie dobrej wody Rodzą ieżiorá/ ftáwy/ rzeki/ brody. *KlonFlis* C2, B3, B4v, C, C2v, D, E3v, E4; *KlonWor* 55; *SzarzRyt* C2v; [*ReuchlinBartBydg* G4v; *BielKron* 1551 3 [2 r.]; *MurzNT* 13v (*Linde*); A co się tycze targowego od ryb słonych, tedy mieszczanie wybierają na pożytek miejski vigora privilegii imper sibi concessi. *LustrRus* II 166; *Dict* 1566 H3v; *WujPosN* 1584 I 185 (*Linde*)].

W połączeniu z nazwą [nazwa + ryba (17), ryba + nazwa (11)] (28): OKuń riba ieft z białich rib/ ma na łobie łufkę ośtrą y twardą *FalZioł* IV 42b, IV 32b; *MiechGlab* n1b 15, 22; anym mv vylovil ryb ploczicz hy karpy hy na pozithek svoy nyeobroczil *ZapWar* 1538 nr 2428, 1538 nr 2520, 2521, 1550 nr 2672; *RejZwierz* 116v; Ieft też tám Murix rybá teyże mocy co y Purpurá. *BielKron* 267; Rokien rybá po Włofku Ráiá/ człowieká w morzu vmárłego/ áby zwierz morški nie požárł/ záchowywa y broní. *BielKron* 295v; Po zmartwych wltániu żydowie tey wiary fą/ iż będą ieść [!] Zwierzę iedno ktore więtfze niż włytek świat/ tákiefz rybę Lewiátán/ á wino pić *BielKron* 463v, 102v, 293v, 295 [2 r.], 433v; Salsamentum, Wfzelákíe rzeczy łolone/ yáko fą riby sledzie węgorze/ mięfo/ słoniny *Mącz* 364d; Simones, [...] Est etiam cognomen Delphinorum, [...] Delphinowie riby morskie *Mącz* 394a, 143b; *RejZwierz* 81v; Wiele fie ich tež ná to zgadzáło Hetmánow ftárych iż táka ordynácyá ná kłztałt Ryby Káráliá ieft pożytecznieyfza niż gránowita *BielSpr* 23, 10, 23, 31v; *SkarŻyw* 47; *KlonŻal* B2 marg; *Calep* 302a.

W połączeniach szeregowych (również dwuczłonowych) z nazwami innych zwierząt (96): *OpecŻyw* 149v, 193; *FalZioł kt*, +6v, I 46a, IV 1; Czemu nie ktore rzeczy żywe łercza nie máią, iáko riby, raci, wężowie etc. *GlabGad* E4v, C, Dv, I7v, L2v; *MiechGlab* 62; *KłosAlg* A3; Wfłytko to co widzimy/ dlá nas [*Pan Bóg*] łtworzyć raczył Niebo ziemię/ żywioły/ y inłfe pożytki Ptaki ryby zwierzétá y owoce wfłytki. *KlerWes* A4; *HistAl* H7, M5v; *GliczKsiąż* C6; *LubPs* C; *KrowObr* 111; Pátrżze co wicher czyni/ gdy fie wzgorę kręci/ Y drzewinę połomi/ y wodę pomáci. Ryby wzgorę wyniełie łpołu y z zábami *RejWiz* 150, 5; *Leop Gen* 1/26, *Soph* 1/3, 1. *Cor* 15/39; *RejFig* Aa; *RejZwierz* 103v; Y zadrżá od oblicżności moiey ryby morški/ pthacy powietrzni/ y żwierzétá polne/ nád tho kážda gáđżina płázáiąca fię po żiemi/ y włyfscy ľudźie kthorzy fą ná żiemi *BibRadz Ez* 38/20, *Gen* 1/26, 28, 9/2, 4. *Esdr* 6/47; Piłze Iozephus/ iż też nápiłál Sálomon o káždym drzewie przypowieść łwoię/ pocżáwłzy od Izopu áż do Cedrowego drzewá. Táżke o żwierzétach/ o ptácech/ o rybiech/ y o wfłelkim łtworzeniu. *BielKron* 79; Tá żiemiá [*Westerych, tj. zachodnie Niemcy*] ieft vrodna/ zboża y innych żywności dofyć w niey okrom winá. Bydlá/ żwierzu/ ryb rozmáitych y rzecznych y ftáwowych dofyć. *BielKron* 284, 1v, 8, 76v, 81v, 146 (24); *KwiatKsiąż* P2 [2 r.]; Vivarium, Locus in quo vel aves, vel pisces, vel ferae continentur. Sadz/ fadzawká/ ogród/ leśicá do chowánia ptaków/ ryb/

y zwierząt. *Mącz* 500b, 108c, 271b, 332b, 376d; á wżákże iż iednák rzecz nietylo potrzebna/ ále téż wielce pożyteczna/ nietylo żiołám imioná wiedzieć/ ále téż bydłá/ żwierząt/ ptaków/ ryb/ y robáctwá *SienLek* 195, 6v, 40, 95v, 141; *RejPos* 67v, 337v; Pátrzayże iáko tu widzimy ná tey nędzney zyemi rozmaíte rozności w przyrodzeniu/ ták miedzy żwirzety/ tákże miedzy rozlicznymi ptaki/ rybámi/ drzewy/ y miedzy ziołj rozmágitemi *RejZwierc* 2v, 72v, [121]; Drudzy zásię z rybámi j ptakow pożywáią/ powiedáiąc/ że y te według Moizefzá z wody początek máią. *WujJud* 195v, 196; *Strum* E4v; *Oczko* 29v; *KochPs* 11; ieśli dobroć/ moc/ mądrość iego [*Pana Boga*] znác ná každem ziołku/ drzewie/ robaczkú/ rybie/ ptaku/ zwierzęciu/ [...] dáleko to więcey y hoyniey człowiekowi y miłośnikom śwym czyni. *SkarŻyw* A3; Potym y wody okrašíł y nápełnił/ tworcá wżego/ áby miáły fwe obywatéle: y náczynił w nich wielorybow y ryb/ rodzáiow y ímákow rozmaitych *SkarŻyw* 259, 259, 271; *ZapKościer* 1580/11; *StryjKron* 395; *CzechEp* 7, 293; Altilis – Tuczoná rzecz badz zwierz, ptak albo riba. *Calep* 55b, 1131b; *GostGospSieb* +4; *KolakSzczęśl* C3; *WujNT* 11, 791 marg; *WysKaz* 12; Náturá wżyftkorodno [!] żwierzętom sierść dáłá/ Ptakom piorá/ á rybom łutki íprzypráwiáłá. *KmitaSpit* C4, C4v; *KlonFlis* B4v; *SzarcRyt* B4.

W porównaniach (51):

~ *Jako comparatum* (11): Thorpus ieft riba iako íqatina [*tj. gatunek rekina*] ktora miafto grzebienia ma chrzęstkę *FalZioł* IV 40b; Dubiel tez ieft riba ku Karáfowi podobna, rodzi fie z karpia y z Karáfia *FalZioł* IV 41b, IV 30c, 32b, 42c; W teyże rzece Táchnin/ fą ryby co z morzá wychodzą podobne ludzyem/ głowá/ oczyma/ rękómá/ y inżyymi człónkámí *BielKron* 433v; Ieft téż w tey rzece Gámbré krolestwá rybá wielka ná kíztałt wołu morfkiego *BielKron* 452, 452v; Cephalus a Graecis dicitur, quem latini vocant Mugil, Rybá nieyáka okuniowi podobna ale głowę wiefzją ma. *Mącz* 48a, 215d, 237d.

Jako comparandum (40): *GlabGad* A3; *GliczKsiąż* K5; Przyrownywa [*prorok*] świat Morzu á ludzi rybam/ á Nábuchodonorá rybitwowi *BibRadz* I 471a marg, *Hab* 1/14; *BielKron* 433v; *Mącz* 301a; *GórnDworz* M2; *HistRzym* 50v; A ták fie tu wżyfcy iáko mizerne ryby goniemy po tym nędznym morzu burzliwego światá tego. *RejPos* 331, 331; *RejZwierc* 72v; [*ksiądz kanonik*] w poftáci człowieká podłego/ raczył ízátaná iáko rybę wędá ofzúkác y włówić. *CzechEp* 203, 7, 204 [2 r.]; *ReszPrz* 67; Nie wzgardzay mnie/ ácz chćiwie/ Częfto/ iák rybá/ do wedy fie ípiefzę *GrabowSet* S4v; *WujNT* 211; *WysKaz* 12; iż Bog (zá ludzkim nierządém) dopuścił/ iż ludzie iáko ryby/ lámí fie wyiadáią. *PowodPr* 79; *SkarKaz* 118a; *CiekPotr* 50; Więc iák Rybá bez wody/ zoftáwiona zdycha/ Ták on teraz ferdecznie/ bez fwey miłey wzdycha. *PaxLiz* C2; Przedfię on [*kupiec*] płynie iák rybá ná wędę *KlonFlis* D4v, E4 [2 r]; *KlonWor* 27; [*SkarKaz* 91a (*Linde*)]. Cf »chodzić jako ryby w odměcie«, »drzeć jako ryba«, »wegnać jako ryby w matnię«, »jako ryby w odměcie«. ~

W charakterystycznych połączeniach: ryba błotna, chrapowatej skory, chrzęstowata, cienka (2), cudna, czworogranista, czerwona, czysta, długa (podługowata) (5), dobra (4), drobna (2), dworna, dziwna (2), harda, jadowita, kljowata, mała (6), mięzsza, mizerna, mnożna, niema, niemála, okrągła, okrutna, pieczona (8), płaska, (nie)pospolita (5), pyszna, słona (solona) (6), smaczna, (nie)smrodliwa (2), sroga (2), stara, sucha (suszona) (4), surowa, szkodliwa, świeża (2), trefna, tward(sza) (4), zdechła (3), (nie)zdrowa (4), zimna (2), zła (co nagorsza) (6); ryb(y) brzuch, ikra, jucha, kości, materyja,

mięso, oczy, sadło, skora (2), zwono [= ość grzbietowa], żółć, żywot [= brzuch] (2); ryb(y) imiona (2), mnożenie (4), moc, obfitość, obyczaj, przechowanie (5), przekupień, rodzaj (39), samiec, sieć, stado, urodzaj, wyobrażenie, złodziejstwo; z ryb(y) bigos, krew, lak, myto (2), polewka; rybę(-y) (po)bić (2), (po)brać (3), chować (4), dawać (podać) (4), jeść (zjadać) (23), karmić, kupić (kupować) (3), maczać [w czym], obwieść siecią, polać [czym], pożywać (5), przeda(wa)ć (4), przesolić (nasalać) (3), przywieść do brzegu, puścić (do wody) (2), rozcinać, rozmnożyć, sieć, skąsać zębami, suszyć (4), tuczyć, ugotować, (u)warzyć (4), wędzić (2), wozić, wsadzić (sadzać) [gdzie] (5), wymiatać (wymiatować) (na brzeg) (2), wywlec, zabijać (3), zacinać, zrodzić, żywić; ryb nachwytać, najadać się, [ile] zagarnąć (5); ryb jedzenie, przysadzanie; na ryby dziać sieci, zastawiać panwie; na ryby sieć (2), wędka (2), złodziej.

Przysłowia: yáko rybá rybą żywá/ ták człowyek człowyekyem ma fie wpyerác. *GliczKsiąż* K5.

Magis mutus quam piscis proverbium, Mniewy albo bárziewy milczący niżli rybá. *Mącz* 301a.

[Piesci nie wzleci/ rybá nie wtonie. *BielawMyśl* C2v.

Więtsza rybá mnięyszą zie *Albertus* D4.

[*małe dzieci*] Do gránia/ do lekkich świeckich błazeństw iáko rybá do wody: do paćierzá y nabożeństwá y łtátku cnot pobożnych leniwi y ćielefni. *SkarKaz* 91a (*Linde*).]

Frazy: peryfr. »[kogo] ryby jedzą« = o *topielcu* (1): iuz Celárzá w morzu ryby iedzą/ niemałz fie go przecz obawác *BielKron* 221v.

»ryba pływa (a. płynie, a. przypłynęła), pływająca, pławna« [szyk zmienny] (7:2:1): thy riby [sepie] pływaią parami *FalZioł* IV 38d; *GlabGad* H8v; Rybá w łzyrokim morzu iáko byłtrze pływa/ A wždy gdy chce ten człowiek w iego ręku bywa. *RejWiz* 50; wmywał łobie Thobiałz nogi w rzece/ przypłynęła k niemu wielká rybá [piscis immanis exivit *Vulg Tob* 6/2] *BielKron* 97v; Nautilus, Nieyáki rodzaj ryb brzuchem wzgorę pływáyących. *Mącz* 243a, 459a; *RejZwierc* [121]; *KochPieś* 32; W miękkiey pływaią wodzie bez pochyby/ Morłkie potwory y rozliczne ryby *KlonFlis* B4v, E3v.

»ryby się trą« = o *tarle, okresie godowym u ryb* (2): Ná Wiołnę v łtáwow kędy fie ryby trą/ łtraż záwłze ma byđz *GostGosp* 106, 165.

»ryby się wykrzyły« = o *tarle, okresie godowym u ryb* (1): Támem obaczył iz ći *Proteftantium* (iáko fię zowią) Theologowie/ iáko gęli iáyca łwoie wšyłtkie wyłiedzieli/ albo iáko ryby fię wykrzyły *ReszPrz* 67.

Zwoty: »ryby brać [= łowić« [szyk zmienny] (3): Rybitw ieden ná ieżierze/ Gdzie więc ryby częłto bierze: Sieci tám łobie rozrzućił/ Aby nimi co vchwyćił. *BierEz* H4; *BielKron* 464v; W rzéce ma [gospodarz] gęłté więćierze/ Czáfem wędą ryby bierze *KochSob* 70.

»chodzić jako (a. by) ryba(-y) w odmęcie« = *nie wiedzieć, co robić, być zdezorientowanym* [szyk zmienny] (5): A baczyciełz nacz tu teraz nam to wšyłtkim wyłzlo łż teraz chodziemy wšyłtci by w odmęcie ryby *RejJóz* P2v, F3v; *RejPos* [108]v; Włzyłcy chodzą práwie iáko głufzy á iáko ryby w odmęcie *RejZwierc* 194, 198.

»drzeć (a. zadrzeć) jako (a. by) ryba« (4): *RejKup* bb3; Lękl fie [młodzieniec] áż łtánął wšytek ná poły zemdlály/ Zádrzał wšytek by rybá/ włofy ná nim włtály. *RejWiz* 82v, 70v; Pátrz ná koniá gdy fie zápali/ á on z onego ćichuczkiego słtanie fie wneth iáko łzalony/ będzie drzał iáko rybá *RejZwierc* 75; [Przyiáchál drzy by rybá/ wywleczóná zwody *RymszaDeket* 25].

»ryby(-ę) łowić (a. wyłowić, a. ułowić itp.), łowiący, łapać; ryby się łowiły; ryb (na)łowić, łowienie (a. ułowienie, a. połow itp.), łowisko« = *piscari Mącz, Calag, Calep, JanStat, Cn; capere pisces Vulg, Mącz; venari pisces Mącz, Cn; expiscari Mącz; piscatura JanStat; piscatio, piscatus Cn* [szyk zmienny] (61:3:1;1;5:34:1): Izem ya nyevylovyl rib pospolythych yego tho yesth szcvk karpny gy gynych wgego sadzawcze na gymyenyv Regulach gwalthem *ZapWar 1516 nr 2195, 1504 nr 2017, 1516 nr 2195, 1521 nr 2221, 1527 nr 2350* [2 r.], *1534 nr 2411* (12); Rybitw ieden [...] Siedział ná brzegu dął w piščzeli. Prze piščkanie mniemáiąc być/ Izby mogł ryby połowić *BierEz I2, I2, I3; OpecŻyw 39v; Szczuka iest riba rzeczna/ [...] Lowem inščzych rib mniemyščzych żywie FalZioł IV 36d, V 50v; BielŻyw 56, 57; Tak morze naigrawa wielorib, gdy chce łapac ryby ku pożywieniu WróbŻołt iiv; sieći w morze dla łowienia ryb [ad comprehendendum pisces] nie wpuščzamy HistAl I5v; KrowObr 233v; Leop Is 19/10; PAchołká ľáfiádowi/ ľáfiad przykázowál/ A zá dobrego ľluge/ pewnie obiecował. Iže ľie nie poľroma Koniá wychędożyć. Ieść vdziálác/ drow vciác/ y rybę vľowić. *RejFig Cc3v; RejZwierz 103v; Abowiem go [Piotra] był ľtrách ogárnął/ y wľyťki co przy nim byli/ z onego łowienia ryb [in captura piscium] ktore zágarńeli. BibRadz Luc 5/9, I 288d marg, Luc 5 arg; OrzRozm S4v; Ták vtrátnym był [Nero]/ iż kazał sieći dzyálác ze zľotá/ á ryby imi łowić BielKron 145, 182v, 294v, 420, 433, 442v, 452v* [2 r.]; *KwiatKsiąż P2* [2 r.]; Funda, Procá/ teź ľák kćorym ryby łowia. *Mącz 139b; habemus hamatitem piscatum, Lowienie ryb wędą. Mącz 153a, 143c, 152d, 194b, 301a* [2 r.], 483c; *SienLek 193; HistRzym 11v, 33v, 38v, 81v; RejPos 174, 176, 176v, 277v; RejZwierc 111, 124v, 199; Strum E4; Calag 194a; [Piotr] Nieumiał nic iedno ľię Bogu korzyć/ á ryby łowić. SkarŻyw 595, 596, 597, 599; StryjKron 51, 350; ZapKościar 1582/40v; CzechEp 203, 204* [2 r.]; *WerGość 216; Cetariae – Przerwi vmorza gdzie wielkie ryby łowia y naľsalaią. Calep 185a, 471b, 808b; GostGosp 62, 166; LatHar 213; WujNT przedm 40, Luc 5/9, s. 211, 299, Ioann 21 arg, 3; JanNKarKoch F4; (nagł) Inwentarz dóbr Koronnych, álbo Summáriusz. (-) [...] Brzegi morzkie, kędy Burľsztyny, Lowiľká ryb morzkich y inné pręrogátiwy, kćóre w ľobie zámyka *Dominium maris. SarnStat 105; Nie pľotámi/ ále siećiami ryby łowić trzebá [non sepibus, sed retibus piscandum sit JanStat 1099]. SarnStat 682, 742, 917, 1070, 1071, 1073* [2 r.] (19); *KlonFlis A4; [OrdynWiej 1574 nr 42]*.**

»poimać ryby; jęcie ryb« [szyk zmienny] (5:1): Captura piscium, Ięcie ryb. *Mącz 35b; Poimáli wielkość ryb/ ták iľz wyciágnác ich niemogli. SkarŻyw 599, 596; Rzekł im [uczniom] Ieľus: Przynieście z tych ryb ktoreście teraz poimáli [Afferte de piscibus, quos prendidistis] WujNT Ioann 21/10, Luc 5 arg, Ioann 21 arg.*

»skrobać, (o)czosac rybę(-y)« = *desquamare Murm, Mymer¹ (2:1)*: Desquamare, Dye ľchupen herab thun Skrobać ryby. *Murm 90; Mymer¹ 37; Desquamare piscem, Oczolác rybę. Mącz 411b; [Skrobacz, Czossacz, Spravicz ryby desquamare pisces ReuchlinBartBydg Ov]*.

»sprawi(a)ć (a. sprawowác), rozebrać, wynątrzac (a. [wynątrzyć]) rybę(-y)« [w tym: sprawić, rozebrać (1)] = *desquamare BartBydg, Mącz; exenterare BartBydg; exdorsuare a. exenterare piscem Mącz (6:1:1)*: Exentero, vipytvacz, wynątrzacz ryby *BartBydg 220, 217v; Exdorsuare piscem, Spráwić/ Rozebrać rybę/ Ná ľztuki zrzezác. Mącz 110c, 104a, 411b; HistRzym 38v; SkarŻyw 102; [Wynątrz tę rybę/ y ľerce iey y żoľc y wątrobę zchoway ľobie Tobias B4v, Av]*.

»wegnać jako ryby w matnię« (1): [*Turcy*] Czoła wielkie czynią/ Rogi zakrzywione ftawią/ iako gdy Niewod idzie w Wodzie/ godząc ná to iakoby nieprzyacielielkie woysko ofkoczyli w koło á wegnáli w pośrzodek iako ryby w máthnię *BielSpr* 55.

»wyciągać (a. wyciągnąć) ryby« (6): [*wielkie czerwone ptaki*] wielkością fwą nápełniwłzy brzegi onego ieziora/ wyciągały łniego ryby y węgorze *HistAl* H7, M2v; *Strum* H4v; y wyciągnął Piotr wielkich ryb fto pięćdziesiąt y trzy. *SkarŻyw* 599, 599; Y czáplá chocia nie ftawia więcierzy [...] Wyciąga mnoftwo ryb do łwoiey kuchnié Aż nimi cuchnie. *KlonFlis* B4v.

Wyrażenia: »ryba jezierna« = *piscis lacustris Murm* [szyk 2:2] (4): *Murm* 89; LIpcza miefiącza chczefzli zdrow być/ waruy fie od zbytnie^{go} łpania/ od parzenia/ od rib ieziernych *FalZioł* V 47v; Aczłkolwie włzytkie riby łą nie zdrowe włzakoż iedne więcey niż drugie, więcey morfkie niż iezierne albo rzeczne *GlabGad* H8; *StryjKron* 395.

»ryba kamienna [= *żyjąca wśród kamieni*]« (2): Złe wilkości w człowiecze ćienczą/ [...] Kopr/ Rutá/ rzodkiew/ Hányz/ Kmin/ Ięczmien/ Ryby kámienne/ ptacy gorni/ máli y wielcy *SienLek* 9v, 8v.

»ryba (jest) morska, w morzu, z morza« = *piscis marinus Murm, Mącz*; *piscis maris Vulg, PolAnt* [szyk 54:29] (80:2:1): *Murm* 89; Paiąk [= *pająk morski, skorupiak*] iefth riba morzka rzeczona tako: iż vchem biie/ bo ma na końcu skrzelow oftre kołci *FalZioł* IV 30c; ta riba Conger iefth morzka długa/ na then kftaltt [!] iako węgorz *FalZioł* IV 32b; Vranłcop iefth riba wielka morzka *FalZioł* IV 40d, +7b, IV 30a, 31b, c, 32b (13); *GlabGad* E7v, H8; *LubPs* C; Vczyńmy człowieká ná obraz y podobieńtwo náłze/ á niechay będzie przełożony rybam morfkim/ ptakam powietrznym/ bydłtom ziemnym/ y tudzież włzytkiey ziemi *Leop Gen* 1/26, *Num* 11/22, *Soph* 1/3; SArgus rybá iefth w morzu/ co Kożę rad widzi *RejZwierz* 116v; *BibRadz Gen* 1/26, 28, 9/2, *Num* 11/22, *Ez* 38/20, *Os* 4/4, *Hab* 1/14; *BielKron* 1v, 8, 293v, 294v; Concha, Włzeláka rybá morska/ która ná łobie czáfzkę álbo skorupę ma/ yáko yeft Rák/ Zołw/ etc. *Mącz* 62c; Crusta, [...] łuská ná niektorych morskich rybách. *Mącz* 69c; Rubellio *piscis*, Nieyáki rodzaj morskich ryb. *Mącz* 359a, 34a, 50c, 63b, 99a, 143b (35); *SienLek* 7v; *HistRzym* 50v; Pan rozgniewawłzy fie kazał go wnet włápiwłzy do łádzawki wrzucić gdzie Mureny były frogie ryby morfkie áby go roftárgály. *RejZwierz* 81v; vyrzał do brzegu płynącego Delphiná/ rybę wielką morfką/ á oná ná łwym grzbiećie ćiało vmárle niešie. *SkarŻyw* 47, 259; *KlonŻal* B2 marg; *Calep* 185a [2 r.], 681a, 819a; Adam poki pilnował przykazania Bożego w Ráyfkich rołkołzách miełzkał/ y włzytkie zwierzęta [!] niebiełkie/ ptáłkowie/ y ryby morfkie/ y inne ziemłkie zwierzęta onemu służyły. *KołakSzczęł* C3; *WujNT* 791 marg; *SarnStat* 105.

»narybienie, [przysadzanie] ryb (w stawiech); ryby sadzać do stawu« = *wpuszczenie (wpuszczanie) narybku; wpuszczać narybek* (4;1): O Nárybieniu/ y o Mnożeniu Ryb w Stáwiéłch/ włzeláłkich. *Strum* O2v, O2, O3 źp, Q, Q2 źp; [między św. Michałem, a św. Marcinem przypadają tam pilne roboty i powozy około narybienia, łowienia, przysadzania ryb etc. *OrdynWiej 1574 nr 42*].

»nieme ryby« (1): Do tego mi pomożćie/ o Boginie łwiéte/ Szczęćiac przyiáźniá łwoiá prace mé záczté. Wam wolno dáć y niemym rybóm głos łábęći *KochMuza* 26.

»jako (a. by) ryby(-a) w odmęćie« [szyk 5:3] (8): PRáwiełchmy by w odmęćie/ zátrożone ryby/ Goniemy fie po łwiátu/ wełpołek bez chyby. *RejZwierz* 125; *RejPos* 174v; [prorok Izajasz] opowiedáiac táłże y potym/ niewołą łudu Izráelłkiego/ á zołobná Ierozolimczyłkow/ áby ich táł

iáko ryb w odmęćie bez poćiechy y nádzieie o wybáwieniu przyfzłym z oney niewoley opowiedziáney nie zoftáwił/ tymi łowy ich ćiełzy iż [...] *CzechEp* 153. Cf »chodzić jako ryby w odmęćie«.

»ryba rzeczna, jest rzek« = *piscis fluvialis Murm* [szyk 14:3] (16:1): *Murm* 89; ACtor piłze otich ribach iże Gardus ielth riba rzeczna/ barzo łmaczna y wdzięczne⁸⁰ łmaku *FalZioł* IV 36a; IAzdż ielst riba rzeczna, podobna ielth ku okuniowi/ łtanem, łufką y wielkoćią łwoią. *FalZioł* IV 42c; TA riba [łosoś] ielth rzek wielkich: kthore w morze wpadaią *FalZioł* IV 44c, IV 36d, 41a, d, 42a, 43a (11); *GlabGad* H8; *BielKron* 284; *Pisces fluviales*, Rzędzne ryby. *Mącz* 131c; A z Ryb/ Morłkie gorłze niź Rzędzne *SienLek* 7v; *StryjKron* 395.

»ryba stawowa« (7): KAřp ielst riba rzeczna y łstawowa *FalZioł* IV 41a; Sadłó kołdey riby/ morłkiey, rzedzney, łstawowey, y z kádkolwiek będzie, Gdy rołpułci oleiem/ przyczyniwlzy czyłtego miodu, czyłci oczy od zácmmienia *FalZioł* IV 45b, IV 41d, 42a, 43a; *BielKron* 284; Tóź thęź rozumięy o Okuniu/ o Płóicy/ o Vklıey/ bo tho łą włáfné Ryby Stáwové. *Strum* Qv.

»wodna ryba« (1): Ták teź y Szkutnik przykład bez pochyby/ Poiął od pławney y od wodney ryby/ Ktorey rzedz włáfná ielst w wodzie przebywáć/ Y po niey pływáć. *KlonFlis* E3v.

[Zestawienia: »ryby białe« = *ryby poławiane siecią z przestronnymi okami*, np. karp, leszcz, sum [szyk zmienny]: tak dał sprawę urzędnik, iż go [stawu] nie rybią, ale się sam rybi szczukami, kleszczami i innymi białymi rybami. *LustrSand* 241, 220; Item sadzawek trzy, we dwu ryb potrosze białych. *InwZiemKrak* 34.

»ryby danne« = *danina z ryb*: Ryby danne – Rybnego tego roku zjednali na kóp 3 ryb suchych – pstrągów albo lipieni *LustrKrak* I 177.

»ryba kolcowa« = *przekazane rybakom ryby stanowiące wynagrodzenie za połów*: Którym rybakom jest zwyczaj dawać, kiedy przydą z roboty, chleba, piwa, ryb drobnych. Item kiedy z popławami idą, rybę kolcową: kiedy 3, panu 2, kolcową trzecią; abych teź najwięcej podniósł, za każdym wzniesieniem kolcowa jedna rybakom. *InwSzlachKal* 1592 nr 55.]

Zestawienia w funkcji nazw gatunkowych: »biała ryba« = *Merlangius merlangus* L. (Rost.); *witlinek*, ryba z rodziny dorszowatych (*Gadidae*), żyje w północno-wschodnim Oceanie Atlantyckim oraz połączonych z nim morzach; *foca Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg* (3); *Murm* 93; *Mymer*¹ 37; *Foca* – *phoca*, dorszh, była ryba *BartBydg* 59v.

»platańska (a. platajska) ryba« = *Scophthalmus maximus* (L.); *skarp*, *turbot*, duża ryba z rodziny nagładowatych (*Scophthalmidae*), żyje w przybrzeżnych wodach Europy, bocznie spłaszczona jak flądra, dawna nazwa *Psetta maxima* (L.) (2): *Psitta*, Latine *Passer* genus *piscis*, Plátánska rybá. *Mącz* 328d, 282d.

»psia ryba« = *Squatina squatina* (L.); *anioł morski*, *raszpla*, ryba chrzęstnoszkieletowa z rodziny raszpłowatych (*Squatinae*) długości około 1,5 m o ciele spłaszczonym grzbietobrzusznie, żyje głównie przy dnie w Morzu Śródziemnym i północnowschodnim Oceanie Atlantyckim; *squatina Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg*; *cinaedus Cn* (3); *Murm* 93; *Mymer*¹ 37v; *Squatina*, *piscis*, *catula maris*, *psya* ryba *BartBydg* 149.

Szereg: »ryba i (a) zwierzę morskie (a. wodne)« (2): *GlabGad* H4; Ryb á zwierzęth morłkich wielka moc ielth/ kthore trudno przez figur [tj. bez rycin] wypifłowáć *BielKron* 295.

Jako ostatni człon we współrzędnych połączeniach dwu- lub wieloczłonowych: »(też) i (albo) wszelakie (a. insze, a. inne, a. wszystkie) ryby« (9): Raki y wżytki ryby ktore maia łkorupę/ piŕze iŕ theŕ o nich powiada Galienus: łą odmiękcŕzaiące ŕołądek *FalZioł* IV 31a, I 46a, V 94v; *GlabGad* E4v; wielorybowie teŕ y inŕze ryby wielkie przychodŕiły do niego [*Ipse autem belue veniebant usque ad eum*] *HistAl* M5v; Pinna [= *małŕ*] item, Nieyaki rodzaj ŕołwiów morskich albo ynŕzych ryb w skorupách łie chowáyacych/ które połpolicie podle łiebie drugiego ŕołwiá maia. *Mącz* 300c; *SienLek* 7v; W iednéy [*sadzawce masz chowac*] Kárpie więtfŕzé/ w drugiéy mnieyŕzé/ w trzeciéy namnieyŕzé: w drugich Sczuki/ Okunie/ albo y wŕzelákie Ryby brákuiąc ié łobie. *Strum* N3, H4v.

W przen (1): ARiftipus mędrzec Cyrenenŕki [...] tak rzekł, [...] y czemuŕ bych ia teŕ niezcierpiał vplwania łlinami abich wielką rybę vłowił, to ieft, cznotę cirpliwoŕci. *Bielŕyw* 57.

Przen: O wiernych Koŕciola chrzeŕcijaŕskiego (w nawiązaniu do słów Jezusa: „uczynię was rybakami ludzi”, tj. przewodnikami duchowymi, apostołami) (4) : *LatHar* 258; [á iefli to głupi/ ktory łię rybołowem zowie/ á przy wodŕie nie mieŕzka: ŕieci noŕi/ á nigdy ich nie zápuŕzcza: dáleko ten nierozumnieyŕzy/ ktory plebanem łię zowie/ á przy plebániyej nigdy nie mieŕzka/ ryby w Litwie/ á rybołow [tj. *ich pleban*] w Polŕzcze. *Skarŕyw* 1585 670].

Zwrot: »ryby poimać; ryb poimanie« (1;1): Nieprzeŕtáiąc ŕwięty Rupert ná onym ták wielkim ryb rozumnych [tj. *księcia bawarskiego, jego dworu i ludu*] poimaniu: proŕił Kŕiąŕęciá aby go wodą do innych miał w Noryku połłał/ ná opowiadanie Ewánieliey ŕwiętey innemu pogánŕtwnu *Skarŕyw* 231; *SkarKaz*)(3).

Wyrażenia: »łowienie ryb« (1): y łowienie ono ryb wielkich/ to ieft/ Cefárzow y Krolow do wiáry/ więcey łię od Sylweŕtrá pocŕęło/ niŕli od Piotrá ŕwiętego. *Skarŕyw* 601.

»ryba wielka« = *ktoŕ znaczący* (1): *Skarŕyw* 601 cf »łowienie ryb«.

a. *sg w funkcji coll.* (18) : Tho mytho zrib wlvczkv nyefŕpawyedliwye od becŕky yedney iefly ribą brano Od Becŕky rib wyelkich 10 łczvk mnyeyŕzich 24 Staroŕta *MetrKor* 57/120v [*idem*] 59/282v; Z tey ŕiemie [z *Norwegii*] rybá idzie do Niemiec z rodzáiu oŕłow morskich/ ktorą fuŕzą w mrozy cięŕzkie/ zową tę rybę Niemcy Stokffyŕz/ bárzo ia Niemcy rádzi iedzą. *BielKron* 293v; Abowiem w takim łtawie [na *cztery lub pięć łokci*] lepiéy Rybá roŕcie/ y łtaw łye nie rad chwaŕci/ y záplugáwi. *Strum* D2, D2, G4, K2, K3v [3 r.], K4, Qv, Q2; [*Mojŕesz w Gen 1/26 nie mówi, ŕe Bóg nakazuje człowiekowi:*] niech pánuie/ ále aby pánowáli. Náđ to nie náđ rybámi/ ále náđ rybą. *CzechRozm* 16v.

Fraza: »ryba idzie na tarło« = *o tarle, okresie godowym u ryb* (1): Y tráfilo łye táki Staw coby go dawno nie łpuŕzczano pod ónym łtawem łpuŕzczónym/ tym iego lepŕza. Abowiem ná Wioŕnę Rybá wŕzeláka idŕie ná Tárło przečiwko wodŕie z ónego Stáwu dolnego. *Strum* K4.

Zwrot: »rybę sadzać« = *wpuszczać narybek* (1): Nápuŕcŕe do ónéy Sadzawki Wody y Kárpieŕta do niey wŕadz [...] á łtrzeŕ thego/ abyŕ tam ŕadnéy inŕŕyé Ryby nie ładzał *Strum* P.

Wyrażenie: »ryba morska« (1): ięzykiem łwym wedle wŕaŕnoŕci iego y zwyczáiu połpolitego mowił [*Mojŕesz, tj. księga Genesis*]/ cŕęŕtą odmiánę w licŕbie cŕzyniac. Iáko to gdy mowi/ Vczyńmy cŕłowieká: álić záŕ wnetŕe: á niech pánuia náđ rybą morŕką. *CzechRozm* 16v.

Jako drugi człon we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »i wszelaka ryba« (1): Abowiem to ieft nalepiéy Kárpiewi y wŕzelákiey Rybie/ kiedy łye Wodá przegrŕewa w Stáwie. *Strum* P4v.

2. *astron. Nazwa konstelacji gwiazdnej (23) :*

a. *Ryby, gwiazdozbiór (a. jego część) nieba północnego znajdujący się w pobliżu równika; także znak Zodiaku (w pl; w sg – tylko o części gwiazdozbioru); Pisces Mymer¹, Mącz, Cn (19) : Mymer¹ 3v; Thedy w ten czas [tj. w zimie] tych troje znamion przechodzi [Słońce]. Na początku Kozorożca, które znamię ięth łpodnie. W poźrodku Wodnika. Na końcu Ryby. FalZioł V 54v, V 50v; (nagł) Náuká o pufzczaniu krwie. (-) Zylámi nie pufzczay iedno gdy Miefiąc ięth w tych známionach. [...] W Ráku/ okrom płucznych żył. W Rybach/ okrom nog aż do rofkroku. Goski *, *4v; Pisces in plur. pro signa coelesti, Ryby/ známię yedno ze dwunaście známion niebieskich. Mącz 301a; DZiewiętnałego roku od láthośiego licząc/ będzie wielkie Złączenie zwieršchnich Plánetow/ w wtorey części Ryby známienia niebieskiego LeovPrzep E3, E4v; á ielli łpoyrzyłz w tánte ftrony/ Vyźrzyłz ryby/ z tych iedná iálniéy połýfkuie Y bárziéy pułnocného Aquiloná czuie. KochPhaen 10; W Koło koniá/ dwie rybie przed łobą łye chronią KochPhaen 11, 9, 14, 15, 24 [2 r.]; [będzie w tenczas Schod álbo złączenie Słońcá z Miefiące^m/ w Rybách znáku niebieskim MusProgn A4, A4, C].*

W połączeniach szeregowych (2): W niey [w zimie] łie mnoży melankolija kolera z zimnołci pochodzi, Trwa w biegu Słonecznym pod Kozorożczem, Wodnikiem y Ribami. FalZioł *8v; KochPhaen 20.

Wyrażenia: »Pułnocna Ryba« = *północna część gwiazdozbioru Ryb (1):* lewé Andromedy rámię Pułnocnéy ryby sięga KochPhaen 10.

»Ryby wodne« (1): Po Kozorożcu Wodnik/ potym Ryby wodné/ Więc Skop/ więc Wól vklekły/ więc Bliźniętá zgodné. KochPhaen 20.

»znamię Ryb« (1): Acz łye to przedsię tráfia/ kiedy łye trá [karpie] pod známieniem Ryb/ tedy łye rychléy zrybiáią ikry ich/ y w wielkim Stáwie Strum O3.

b. *Ryba Południowa, gwiazdozbiór nieba południowego (w sg) (4) : KochPhaen 15 cf niżej.*

Zestawienie: »Ryba Południa« (3): (nagł) Rybá. (-) POnížéy Kozorożcá różna piérwłzych rybá: (Południá zowiá) łkłada wzrok ná Wielorybá. KochPhaen 15; Z Rybámi włchodzi Rybá południa połpołu KochPhaen 24, 20.

3. [n-pers:

Zestawienie: Acta Stanislai Ryba cum Mathia dicto Zięba. [...] Jaškowicz, dictus Zięba, zeznał dobrowolnie, iże jako był obwinił Stanisława Rybę ławicznika [...] o rzeczy Katarzyny, [...] żeby on korzys[t]ną rzeczą w domu swym wiedzieć miał. *KsięgaSądIwk 1587 nr 119.*

Cf RYBOGONY, RYBOJED, RYBOK, RYBOŁOW, RYBOŁOWIENIE, RYBOŁOWNY, RYBOŁOWSTWO, WIELGORYB, WIELORYB